

ČESKÁ REPUBLIKA

ROZSUDEK JMÉNEM REPUBLIKY

Nejvyšší správní soud rozhodl v senátě složeném z předsedkyně JUDr. Marie Žiškové a soudců JUDr. Lenky Kaniové, JUDr. Josefa Baxy, Mgr. Daniely Zemanové a JUDr. Karla Šimky v právní věci žalobkyně: **T. K.**, zastoupené JUDr. Davidem Heryánem, advokátem se sídlem Praha 2, Uruguayská 17, proti žalovanému **Ministerstvu vnitra**, se sídlem Praha 7, Nad Štolou 3, o žalobě proti rozhodnutí žalovaného ze dne 30. 3. 2005, č. j. OAM-215/VL-20-ZA-03-2005, v řízení o kasační stížnosti žalobkyně proti usnesení Krajského soudu v Brně ze dne 22. 12. 2005, č. j. 36 Az 59/2005 - 46,

t a k t o :

Usnesení Krajského soudu v Brně ze dne 22. 12. 2005, č. j. 36 Az 59/2005 - 46, **se zrušuje** a věc **se vrací** tomuto soudu k dalšímu řízení.

O d ů v o d n ě n í :

Rozhodnutím ze dne 30. 3. 2005, č. j. OAM-215/VL-20-ZA-03-2005, žalovaný neudělil žalobkyni azyl podle § 12, § 13 odst. 1, 2 a § 14 zákona č. 325/1999 Sb., o azylu a o změně zákona č. 283/1991 Sb., o Policii České republiky, ve znění pozdějších předpisů (zákon o azylu). Současně rozhodl tak, že se na žalobkyni nevztahuje překážka vycestování ve smyslu § 91 zákona o azylu.

Proti tomuto rozhodnutí žalobkyně podala česky psanou žalobu ze dne 6. 4. 2005, v níž citovala řadu ustanovení zákona č. 71/1967 Sb., o správním řízení, účinného do 31. 12. 2005 (dále jen správní řád), která správní orgán v řízení porušil a trvala na tom, že plnila zákonné podmínky pro udělení azylu dle § 12 a § 14 zákona o azylu, resp. minimálně pro vztažení překážky vycestování ve smyslu § 91 zákona o azylu. Ke skutkovým důvodům odkázala na správní spis, zejména na žádost o udělení azylu a protokol o pohovoru. Navrhla, aby soud rozhodnutí žalovaného zrušil a věc vrátil žalovanému k dalšímu řízení.

Usnesením ze dne 28. 4. 2005 (č. l. 9) soud žalobkyni vyzval, aby ve lhůtě patnácti dnů od doručení usnesení doplnila a upřesnila svou žalobu, aby bylo zřejmé,

z jakých skutkových důvodů považuje napadené výroky rozhodnutí za nezákonné, a jaké důkazy navrhuje provést.

Podáním ze dne 27. 6. 2005 žalobkyně opětovně poukázala na ustanovení správního řádu, která žalovaný porušil, a dále požádala, aby soudní jednání proběhlo v její přítomnosti, aby se mohla seznámit s obsahem spisového materiálu, a o ustanovení advokáta a tlumočníka.

Přípisem ze dne 29. 6. 2005 (č. l. 17) krajský soud žalobkyni vyzval k prokázání majetkových a osobních poměrů; k této výzvě žalobkyně zaslala soudu vyplněný formulář „Potvrzení o osobních, majetkových a výdělkových poměrech“. Soud následně žalobkyni vyzval, aby sdělila výši příjmu, z něhož platí nájem bytu a ostatní osobní potřeby, a současně jí zaslal vyjádření žalovaného k žalobě a výzvu dle § 51 s. ř. s. se sdělením o možnosti zajištění tlumočníka k případnému nařízenému jednání. V odpovědi na tuto výzvu žalobkyně dne 26. 7. 2005 opětovně požádala, aby soudní jednání proběhlo v její přítomnosti, aby se mohla seznámit s obsahem spisového materiálu, a dále o ustanovení advokáta a tlumočníka, neboť nezná české zákony a špatně mluví česky.

Usnesením ze dne 29. 8. 2005 (č. l. 31) soud návrh žalobkyně na ustanovení zástupce zamítl. Usnesením ze dne 27. 10. 2005 (č. l. 32) pak žalobu proti rozhodnutí žalovaného odmítl.

V česky sepsané formulářové kasační stížnosti proti usnesení o odmítnutí žaloby žalobkyně požádala o ustanovení advokáta a tlumočníka.

Přípisem ze dne 30. 11. 2005 (č. l. 41) krajský soud žalobkyni znovu vyzval k prokázání majetkových a osobních poměrů a ke sdělení, jakým způsobem hradí nájemné a jak si opatřuje finanční prostředky na výživu a ošacení. K této výzvě žalobkyně zaslala soudu vyplněný formulář „Potvrzení o osobních, majetkových a výdělkových poměrech“ ze dne 5. 12. 2005, z něhož vyplynulo, že nemá žádné příjmy, závazky, ani žádný majetek. Uvedla též, že má nepříznivý zdravotní stav, snaží se najít práci, studuje češtinu, bydlí s českým kamarádem, který ji poskytuje pomoc.

Usnesením ze dne 22. 12. 2005 (č. l. 46) krajský soud návrh žalobkyně na ustanovení zástupce pro řízení o kasační stížnosti zamítl. Uvedl, že žalobkyně sice soudu zaslala vyplněný formulář „Potvrzení o osobních, majetkových a výdělkových poměrech“, ke svým tvrzením však nepředložila žádné listinné důkazy. Protože žalobkyně dostatečně neprokázala, že jsou u ní dány předpoklady pro osvobození od soudních poplatků a tedy pro ustanovení zástupce, soud její návrh zamítl. Současně ji vyzval, aby ve lhůtě patnácti dnů odstranila nedostatek zastoupení.

V česky sepsané kasační stížnosti proti tomuto usnesení žalobkyně (dále též stěžovatelka) poukázala na svoji špatnou znalost českého jazyka, kvůli které si nemohla prostudovat změny zákona o azylu. Dále uvedla, že nemá žádnou práci, nemá totiž právo být zaměstnána. Materiály ohledně žaloby posílala advokátovi poštou, nedostala však odpověď. Nezbývá jí než čekat na veškerou pomoc od státu. Její rodinná situace se přitom změnila; do České republiky dorazila její teta, která jí poskytuje pomoc a platí za ubytování 3 000 Kč měsíčně, o tom však nemůže pro nepřítomnost majitelů bytu předložit důkaz. Navrhla, aby Nejvyšší správní soud napadené usnesení krajského soudu zrušil.

Žalovaný se ke kasační stížnosti nevyjádřil.

Po konstatování přípustnosti kasační stížnosti (k otázce povinného zastoupení stěžovatele advokátem v případě kasační stížnosti proti rozhodnutí o neustanovení zástupce srov. č. 486/2005 Sb. NSS) se Nejvyšší správní soud ve smyslu § 104a s. ř. s. zabýval otázkou, zda kasační stížnost svým významem podstatně přesahuje vlastní zájmy stěžovatelky. Pokud by tomu tak nebylo, musela by být podle tohoto ustanovení odmítnuta jako nepřijatelná.

K podrobnějšímu vymezení institutu přijatelnosti kasační stížnosti ve věcech azylu (mezinárodní ochrany) lze pro stručnost odkázat např. na usnesení Nejvyššího správního soudu publikované pod č. 933/2006 Sb. NSS. Podle tohoto usnesení se o případ přijatelnosti kasační stížnosti může jednat mj. tehdy, pokud by bylo v napadeném rozhodnutí krajského soudu shledáno zásadní pochybení, které mohlo mít dopad do právního postavení stěžovatele; příkladem toho může být např. hrubé pochybení krajského soudu v jednotlivém případě při výkladu hmotného či procesního práva. Nejvyšší správní soud z níže uvedených důvodů shledal, že se o tento případ jedná v souzené věci, a proto dospěl k závěru, že kasační stížnost je přijatelná a je tedy zapotřebí se jí meritorně zabývat.

V posuzované věci vzešla z obsahu kasační stížnosti, v níž bylo poukázáno též na stěžovatelčinu neznalost českého jazyka, otázka, zda se krajský soud dopustil hrubého porušení procesních práv žalobkyně tím, že jí neustanovil tlumočníka a v průběhu řízení s ní komunikoval výhradně v českém jazyce.

Podle čl. 37 odst. 4 Listiny základních práv a svobod kdo prohlásí, že neovládá jazyk, jímž se vede jednání, má právo na tlumočníka. Smyslem tohoto ustanovení je zajistit, aby účastník řízení, který neovládá jazyk, v němž řízení probíhá, nebyl znevýhodněn a mohl se soudem komunikovat v jazyce, kterému rozumí a kterým hovoří.

Soudní řád správní neobsahuje konkrétní ustanovení o právu jednat před soudem ve své mateřštině. Z § 18 o. s. ř. (jenž se na základě § 64 s. ř. s. aplikuje i ve správním soudnictví) se pak zejména podává, že účastníci mají v občanském soudním řízení rovné postavení, mají právo jednat před soudem ve své mateřštině a soud je povinen zajistit jim stejné možnosti k uplatnění jejich práv (odst. 1); a že účastníku, jehož mateřštinou je jiný než český jazyk, soud ustanoví tlumočníka, jakmile vyjde taková potřeba v řízení najevo (odst. 2).

Je patrné, že k tomu, aby soud ustanovil tlumočníka, nestačí pouze zjištění, že jde o účastníka, jehož mateřštinou je jiný než český jazyk, ale současně musí být splněna i další podmínka, tedy to, že taková potřeba musí vyjít v řízení najevo. Posouzení této skutečnosti je pak v každé věci přísně individuální.

Nejvyšší správní soud na tomto místě předesílá, že soudní judikatura v otázce výkladu výše citovaného ustanovení Listiny a § 18 o. s. ř. není zcela jednotná, což se do určité míry týká i rozhodovací činnosti Nejvyššího správního soudu a Ústavního soudu. Na jedné straně tedy Nejvyšší správní soud například ve svém rozhodnutí ze dne 21. 7. 2005, č. j. 6 Azs 380/2004 - 29 (www.nssoud.cz), mimo jiné konstatoval, že „*povinnost soudu ustanovit tlumočníka vzniká soudu pouze tehdy, pokud by účastník řízení pro jazykovou bariéru nemohl účinně obhajovat svá práva v řízení před soudem. Potřeba tlumočníka musí být zcela zjevná a musí z řízení vyplynout sama, soud tedy aktivně nezjišťuje,*

zda jsou naplněny podmínky stanovené v § 18 odst. 2 o. s. ř.“. Na druhou stranu již ovšem Nejvyšší správní soud vyslovil například ve svém rozsudku publikovaném pod č. 59/2004 Sb. NSS, právní názor, že cizinci v řízení o azylu musí být o právu vyjádřit se k možnosti rozhodnout o věci samé bez jednání (§ 51 s. ř. s.) poučeni v jazyce, jemuž rozumí. Na zřejmý rozpor ve své rozhodovací činnosti v tomto směru pak přímo reagoval Ústavní soud, když ve svém stanovisku ze dne 25. 10. 2005, sp. zn. Pl. ÚS-st 20/05 (www.judikatura.cz), mimo jiné konstatoval, že „Základní právo garantované čl. 37 odst. 4 Listiny základních práv a svobod nedopadá na písemný styk soudu s účastníky řízení a naopak. To nevylučuje, aby zákonná úprava poskytla vyšší standard.“

Shora citované právní názory vyslovené Nejvyšším správním soudem a Ústavním soudem je pochopitelně nutno aplikovat s přihlédnutím ke konkrétním okolnostem každé věci (srov. v této souvislosti zejména rozsudek Nejvyššího správního soudu ze dne 12. 1. 2005, č. j. 7 Azs 270/2004 - 35, www.nssoud.cz).

V posuzovaném případě z obsahu soudního spisu vyplynulo, že stěžovatelka ruské národnosti a ukrajinské státní příslušnosti činila všechna podání soudu v českém jazyce, to však ve formě známé již kasačnímu soudu z jeho úřední činnosti a objevující se v obměněné podobě (kdy rozdílné jsou pouze základní identifikační údaje - osobní data žalobce a označení napadeného rozhodnutí žalovaného) v celé řadě případů ve věcech azylu (nyní mezinárodní ochrany). Z této skutečnosti tedy nelze s dostatečnou jistotou usuzovat na míru stěžovatelčiny znalosti českého jazyka. V této otázce naopak bylo určující, že stěžovatelka již v odpovědi (ze dne 27. 6. 2005, č. l. 14) na výzvu soudu ze dne 28. 4. 2005 (č. l. 9) k doplnění žaloby vedle žádosti o ustanovení zástupce požádala i o ustanovení tlumočníka. Zatímco však v prvním případě soud žalobkyni zaslal k vyplnění formulář „Potvrzení o osobních, majetkových a výdělkových poměrech pro osvobození od soudních poplatků a ustanovení zástupce“, na druhou žádost nijak nezareagoval. V odpovědi (ze dne 2. 8. 2005, č. l. 30) na výzvu soudu dle § 51 s. ř. s. pak žalobkyně mimo jiné opětovně požádala o ustanovení tlumočníka. Tuto žádost pak zopakovala i ve svém dalším podání adresovaném soudu, totiž v kasační stížnosti ze dne 21. 11. 2005 (č. l. 35) proti usnesení krajského soudu ze dne 27. 10. 2005 (č. l. 32), jímž byla odmítnuta její žaloba. Soud však přesto setrval na svém dosavadním postupu a i poté žalobkyni k její žádosti o ustanovení zástupce zaslal k vyplnění již výše zmiňovaný formulář spolu s výzvou k bližšímu rozvedení její finanční situace v českém jazyce. Následně pak posledně napadeným usnesením ze dne 22. 12. 2005 (č. l. 46) její žádost o ustanovení zástupce pro řízení o kasační stížnosti proti usnesení o odmítnutí žaloby zamítl.

Z uvedeného je zřejmé, že stěžovatelka již v průběhu řízení o žalobě adresovala krajskému soudu písemnosti, v nichž mimo jiné poukazovala na svou špatnou znalost českého jazyka a žádala o ustanovení tlumočníka. Tuto žádost pak zopakovala i v kasační stížnosti proti usnesení krajského soudu ze dne 27. 10. 2005 (č. l. 32), jímž byla odmítnuta její žaloba. Za této situace, kdy jazykové rozdíly mohly být na újmu výkonu procesních práv stěžovatelky, měl krajský soud ustanovit tlumočníka a při zjišťování jejích osobních a finančních poměrů se stěžovatelkou komunikovat v její mateřštině.

K tomu nutno dodat, že ač by se mohla účastníková znalost českého jazyka soudu jevit (např. z obsahu jeho podání) dostatečnou, přece jen je to účastník řízení sám, kdo může nejlépe posoudit, zdali je schopen se plnohodnotně účastnit řízení vedeného v českém jazyce a alespoň po stránce jazykové porozumět úkonům soudu či dalšího účastníka řízení.

Ostatně, dle správního spisu byl i pohovor k žádosti o udělení azylu dne 1. 3. 2005 proveden v ruském jazyce za přítomnosti úředně ustanoveného tlumočníka. Ačkoli by tato skutečnost sama o sobě nevyvolávala potřebu ustanovit stěžovatele tlumočníka i pro řízení před soudem (srov. č. 686/2005 Sb. NSS), mohla soudu sloužit jako určitý indikátor stěžovatelčiny znalosti českého jazyka.

V dané věci má tedy kasační soud za to, že potřeba ustanovit stěžovatele tlumočníka vyšla v řízení najevo (a to již v řízení o žalobě), když o ustanovení tlumočníka výslovně požádala.

Za těchto okolností krajský soud pochybil, pokud v dané věci tlumočníka neustanovil a nevyzval žalobkyni k prokázání majetkových a osobních poměrů v jejím mateřském jazyce. Žalobkyni tak nejen znemožnil uplatnění jejího zákonného práva na tlumočníka, ale zároveň tím neodůvodněně ztížil realizaci jejího práva na ustanovení zástupce (§ 35 odst. 8 s. ř. s.) pro řízení o kasační stížnosti, tedy pro řízení, ve kterém je zastoupení advokátem podmínkou řízení (§ 105 odst. 2 s. ř. s.) a tedy je vždy dána potřeba ochrany práv stěžovatele. V konečném důsledku tak mohlo být stěžovatele znesnadněno i uplatnění ústavním pořádkem zaručeného práva na právní pomoc a též práva na přístup k soudu. To se pak v konečném důsledku mohlo negativně projevit i v její materiální sféře.

Již jen nad rámec výše uvedeného poukazuje kasační soud k obsahu práva na tlumočníka na judikaturu Evropského soudu pro lidská práva k čl. 6 odst. 3 písm. e) Úmluvy o ochraně lidských práv a základních svobod, tedy v trestních věcech [viz rozsudek ve věci Luedicke, Belkacem a Koç proti Německu (in V. Berger: Judikatura Evropského soudu pro lidská práva; 1. české vydání, IFEC, 2003, str. 326-329), podle kterého se záruka uvedeného článku Úmluvy neomezuje na tlumočení při soudním jednání, ale vztahuje se na překlad či tlumočení všech úkonů řízení zahájeného proti obviněnému, kterým potřebuje rozumět k tomu, aby se mu dostalo spravedlivého procesu].

Z uvedených důvodů dospěl Nejvyšší správní soud k závěru, že kasační stížnost je důvodná, a proto usnesení krajského soudu zrušil a věc mu vrátil k dalšímu řízení (§ 110 odst. 1 s. ř. s.), v němž, vázán právním názorem vysloveným v tomto rozsudku (§ 110 odst. 3 s. ř. s.), ustanoví tlumočníka do ruského jazyka a umožní žalobkyni plné uplatnění jejích procesních práv, a rozhodne i o náhradě nákladů řízení o kasační stížnosti (§ 110 odst. 2 s. ř. s.).

P o u č e n í : Proti tomuto rozhodnutí **n e j s o u** opravné prostředky přípustné.

V Brně dne 21. února 2007

JUDr. Marie Žiškova
předsedkyně senátu